

LİŦVOPŦETİKANIN DİLÇİLİK SİSTEMİNDƏ YERİ VƏ MƏHİYYƏTİ

Giriş. Məqalənin aktuallığı onunla müəyyən edilir ki, bədii əsərlərin üslub xüsusiyyətləri ilə onun məzmununun əlaqəli tədqiqi hər zaman filologiya elminin mərkəzi vəzifələrindən biri olub və qalmaqdadır. Bədii mətnin linqvopoetik təhlili ədəbi əsərlərin belə mövqelərdən öyrənilməsi üsullarından biridir. Linqvopoetik təhlilin bu üsulu təhlil edilən bədii mətnlərin ümumi xassələrindən asılı olaraq daha da inkişaf etdirilməsini və aydınlaşdırılmasını tələb edir. Bu baxımdan linqvopoetik təhlil metodlarını tədqiq edən alimlərin fikirləri də çox aktualdır.

Elmi yeniliyi. Linqvopoetika elminin tədqiqat tarixinə qlobal səbiyyədə indiyə kimi baxılmamışdır. “Linqvopoetika” termini 1960-cı illərdə bədii ədəbiyyatda dil vahidlərinin öyrənilməsinə maraq fonunda yaranmışdır. Lakin müxtəlif elm adamları bu termini özünəməxsus şəkildə şərh edirlər. Məsələn, V.V.Vinoqradov onu bədii ədəbiyyatda dil elminin ekvivalenti kimi müəyyən etmişdirsə, V.P.Qriqoryev bədii ədəbiyyatın stilistikasını və struktur poetikasını linqvopoetika adlandırmışdır. Deməli, linqvopoetika bədii kontekstdə dil vahidlərinin əldə etdiyi estetik xassələri öyrənən filologiyanın sahələrindən biridir. Linqvopoetikanın vəzifəsi ədəbi əsərlərin qurulması üsullarını öyrənməkdir.

Əsas hissə. Bədii əsərlər müxtəlif mövqelərdən öyrənilə bilər: sırf məzmun baxımından, nəzəriyyə baxımından və ya əsərin formal və məzmun tərəflərinin vəhdəti nəzərə alınmaqla. B.V.Tomaşevskinin fikrincə, formal mətnlərin öyrənilməsinə iki əsas yanaşma vardır: tarixi və nəzəri yanaşma. “Tarixçi ədəbiyyatı öyrənərkən əsərin meydana çıxmasına hansı hadisələrin səbəb olduğunu, eyni illərdə meydana çıxan digər əsərlərlə necə əlaqəli olduğunu, başqalarına necə təsir etdiyini öyrənir, yəni hər bir əsəri öz mühitində araşdırır” [10, s. 8]. Onun fikirlərinə əsaslanaraq qeyd edə bilərik ki, hər bir əsər, onu yaradan sosial mühitlə ayrılmaz şəkildə bağlı olan xüsusi tədqiqat obyektidir. Başqa bir yanaşma - nəzəri yanaşma da diqqətdən yayınmır. Bu yanaşma bizi “yalnız bədii əsər yaratmağın ümumi qanunauyğunluqlarının tətbiqi nəticəsində cəlb edir. Nəzəriyyəçi ədəbiyyata öz dövrünün müxtəlif ideyalarını yerinə yetirməyə qadir olan bir məhərrət növü, müəllifin öz ideyalarına nail olmaq yolları kimi baxır” [10, s. 9]. B.V.Tomaşevskinin bəhs etdiyi üsullara bədii və ya ədəbi cihazlar deyilir. Bədii texnikaları və onların oxucuya estetik təsirini (onların əhəmiyyətini və funksiyalarını) öyrənən elmə isə poetika deyilir.

Linqvopoetika ədəbi-bədii yaradıcılıq əsəri kimi bədii mətnin forma və məzmun vəhdətini öyrənir. Hər bir dilçilik sahəsində olduğu kimi, burda da müəyyən axsamalar özünü göstərirdi: “Sözün meydana çıxmasının poetik yaradıcılıq aktı kimi qavranılması və onun “daxili formasına” nüfuz etmək istəyi, onun ilkin poetik xüsusiyyətlərinin mürəkkəb aktuallaşması hallarını təsvir etmək, bir qədər silinmiş və sanki geri çəkilmişdir” [5, s. 11]. Linqvopoetika ədəbi mətn tədqiqinin üçüncü səviyyəsi kimi qəbul edilir. Birinci səviyyədə tədqiq ümumi sistemli fənlərin əhatə dairəsinə daxil olan semantik səviyyədə təhlil, ikincisi, metasemiotik səviyyədə təhlil yolu ilə birbaşa əlaqəlidir. Ədəbi-bədii yaradıcılığın tədqiqində linqvistik stilistika mahiyyətə onun funksional və üslubi mahiyyətini araşdıran və onun tərkibindəki təsir funksiyasının elementlərini müəyyən edən ilk elm sahəsidir. Linqvopoetika sahəsinin meydana çıxmasının əsas səbəbi dil vahidlərinin müəyyən ideya-bədii məzmunun üzə çıxarılmasında rolunu qiymətləndirmək linqvostilistikanın səlahiyyətinə aid olmaması idi.

Bədii əsəri linqvopoetik təhlilə məruz qoyaraq tədqiqatçı əvvəlki iki mərhələdə müəyyən edilmiş dil faktları ilə fəaliyyət göstərir. Linqvopoetika ilə linqvostilistika arasındakı əsas fərq linqvopoetikanın şifahi-üslubi mənsubiyyət sferası ilə məhdudlaşmır (formal nöqteyi-nəzərdən təsir funksiyasının elementlərinin rolunu açıqlayan hər hansı təhlil). “Linqvopoetika həm də linqvistik stilistikanın təsvir etdiyi dil vahidlərini məzmun yükü ilə bağlı dəyərləndirir, yəni onların qarşılıqlı təsirini müəyyən etmək, mətnin ideya-bədii xüsusiyyətlərini açmaq üçün məzmunundan formaya keçir” [6, s. 45].

Ayrı-ayrı mətnlərin linqvistik və poetik tədqiqinin mövcud ənənəsi əsasən akademik V.V. Vinoqradovun elmi əsərləri ilə bağlıdır. Şerbanın bu məsələ ilə bağlı fikirləri isə müəyyən qədər anti-tarixçiliklə səciyyələnirdi. O, linqvistik tədqiqatın bu üsulu ilə “bədii əsər sanki ədəbi qalereyanın tarixi çərçivəsindən çıxarılır, ədəbiyyat “muzeyindən” götürülür” deyirdi [1, s. 62]; B.V.Tomaşevski ilkin nəzəri mövqelərinin bütün dəqiqliyi ilə konkret mətnləri təhlil edərkən tarixi-mədəni şərhlərə meyl edirdi [9]; L. Spitzer mətni təhlil edərkən “filoloji çevrə” boyu irəliləyir və bu hərəkətdə çox vaxt müəyyən nəticələr əldə edildiyini söyləyirdi. Lakin əsərin fərdi üslub xüsusiyyətini, ideyasını kəşf etmək, bütün mətnin linqvistik quruluşunun hüdudlarından kənara çıxana qədər şərhini çıxarmaq bir qayda olaraq linqvopoetik tədqiqatın əsas tələbinə - mətnin məzmununu bütün linqvistik və poetik xassələri ilə bağlı nəzərdən keçirmək tələbinə cavab vermir.

Müəyyən bir dil elementinin linqvopoetik əhəmiyyəti ilə bağlı mülahizələr alimlər tərəfindən ətraflı üslubi təhlil aparıldıqdan və müxtəlif tarixi-mədəni amillər nəzərə alındıqdan sonra ifadə edilmiş və çıxarılan nəticələrin çəkisi tədqiq olunan materialın xarakteri ilə təqdim edilmişdir. Akademik V.V.Vinoqradov linqvopoetika ilə bağlı əsas anlayışları dəqiq müəyyənləşdirmədiyinə və “bəzi mühüm anlayış və müddəaların əlavə aydınlaşdırılmasına əhəmiyyət vermədiyinə” görə dəfələrlə məzəmmət edilmişdir [8, s. 10]. Onun haqqında deyirdilər ki, “çox sayda yazıya baxmayaraq, fikirlərini yetərinə dolğun və aydın şəkildə ifadə edə bilməyən mütəfəkkirlərdən biri idi. Onun elmi meditasiyasının özəllikləri, öz üslubu əsərlərin qavrayışını nəinki çətinləşdirir, hətta bəzən də düşüncələrinin dərinliyini dərk etməsinə mane olur, oxucunu onların səthində qoyur” [13, s. 331]. V.V.Vinoqradovun fikrincə, klassik bədii əsərlərin unikallığını şərtləndirdirmək üçün

impressionizm və subyektivizm ittihamlarına yol vermədən estetik əhəmiyyətli lingvistik elementləri müəyyən etmək mümkün deyildir [4, s. 16].

Linqvopoetik təhlilin metodologiyası və bədii əsərlərin öyrənilməsinin bu növünün onların lingvostilisistik təsvirindən fərqi məsələlərini V.Y.Zadornova özünün doktorluq dissertasiyasında nəzərdən keçirir. Eyni zamanda, V.Y.Zadornova qeyd edir ki, "Mətnin mövcud linqvopoetik təhlilinin qanunauyğunluqlarını açmağa çalışan tədqiqatçı bir sıra çətinlikləri dəf etməlidir. Birincisi, təhlil metodlarının özündə böyük müxtəliflik diqqəti cəlb edir" (müəllif aşağıdakı müəlliflərin tədqiqatlarında tədqiq metodlarının heterogenliyinə istinad edir. L.V.Şerba əsərin dilinə və hecasına, ayrı-ayrı söz və birləşmələrə müraciət edirdisə, B.V.Tomaşevski üçün ən vacib olan tarixi-filoloji mühit idi). Tədqiqatçının yolunda ikinci əngəl kimi o "bədii əsərlərin sayı və müxtəlifliyi"ni görürdü [3, s. 70]. Beləliklə, V.Y.Zadornova görə, lingvistik və poetik tədqiqatın xüsusiyyətlərini dərk etməklə bağlı yaranan obyektiv çətinliklər bir çox nəzəri mövqelərin hələ də inkişaf və aydınlaşdırma tələb etdiyini etiraf edir.

A.A.Lipqart sübut etməyə çalışırdı ki, "bədii ədəbiyyatın lingvistik xüsusiyyətləri baxımından differensiallaşmamış yanaşmanı aradan qaldırmaq və linqvopoetik təhlildə bədii mətnlərin daxili xassələrindən asılı olaraq onu materiala tətbiq etmək lazımdır" [9, s. 502]. Bununla əlaqədar olaraq, o, bədii mətnə istifadə olunan üslubi dil vahidlərini, onların funksiyalarını və müəyyən bir mənənin ötürülməsi üçün müqayisəli əhəmiyyəti məsələsini nəzərdən keçirmişdir" [8, s. 20].

Yuxarıda adları çəkilən tədqiqatlara baxmayaraq, "lingvopoetika" termininin istifadəsi hələ də "çoxmənalı" olaraq qalır və iki növ tədqiqatı təyin etməkdə istifadə edildiyi üçün xüsusi çətinliklərlə əlaqələndirilir. Onlardan birinin məqsədi konkret bədii qurğunun istifadəsinin tematik və üslub xüsusiyyətlərinin nədən ibarət olduğu barədə mümkün qədər dolğun mənzərəni yenidən yaratmaqdır. İkinci istiqamət müəyyən ideya-bədii məzmunun ötürülməsində və müəyyən estetik effektin yaradılmasında formal lingvistik elementlərin rolunu müəyyən etməyə yönəlmiş ayrıca bədii mətnin tədqiqindən bəhs edir. Bununla belə, hər iki yanaşma eyni prinsipə - mətnin həm formal, həm də substantiv tərəfinin nəzərə alınmasına əsaslandığından, onlar "lingvopoetika" termini ilə birləşir. Müvafiq olaraq bunlardan birincisi "bədii texnikanın linqvopoetikası", ikincisi isə "bədii mətnin linqvopoetik tədqiqi (təhlili) adlanır" [7].

Linqvopoetik təhlilin yenidən nəzərdən keçirilməsi bizi linqvopoetikanın fənlərarası bir istiqamət kimi digər filoloji fənlərlə, xüsusən də dilçilik stilistikası və ədəbiyyatşünaslıq ilə əlaqəsinə fərqli nəzər salmağa məcbur edir. Lingvistik stilistika tədqiqatçıya materialın ilkin qiymətləndirilməsini təmin edir və linqvopoetik tədqiqata yararlı olan və ya olmayan bədii mətnləri ayırd etməyə imkan verir. Linqvopoetikanın tərifinə mətnin məzmun tərəfi də daxildir. Belə ki, onun öyrənilməsi müxtəlif filoloji mövqelərdən aparıla bilər. İstənilən tipoloji tədqiqatda nisbətən qlobal, fragmentar olmayan material təhlil edilməlidir. Çünki təhlil edilən mətnlərin korpusu kifayət qədər təsir edici deyilsə, faktların taksonomik ümumiləşdirilməsinin doğruluğuna şübhələr yarana bilər. Müəyyən tipoloji tədqiqatları linqvopoetik baxımdan əhəmiyyətli hesab etmək üçün riayət olunması zəruri olan ikinci şərt, tədqiq olunan hadisənin müvafiq funksional-üslub statusunun əsaslandırılmasıdır. Yəni bədii mətnin linqvopoetikası haqqında yalnız o zaman danışa bilərik ki, onun təsir funksiyasına aid olması sübuta yetirilsin və kifayət qədər çoxlu mətnlərdə onun istifadəsində müəyyən qanunauyğunluq olsun. A.A.Lipqart bu nəzəri prinsiplərin konkret materialın təhlilinə necə tətbiq oluna biləcəyini göstərdi: daha dəqiq desək, Şekspirin 18 pyesindən nümunə kimi götürülmüş "sifət + isim" kimi atributiv ifadələri tədqiq etdi. Bu tipli söz birləşmələrində sifətlər əksər hallarda müəyyən edilmiş ismə sırf informativ şəkildə aydınlıq gətirir, özü ilə incə fərqlər, nüanslar və mənə çalarları, həm də əlavə ifadə müstəvisi yaradır. Bu ifadələrin substantiv komponenti də çox vaxt konnotativ olur və bunun sayəsində bir çox atributiv ifadələrin istifadəsi təsir funksiyasının həyata keçirilməsi ilə əlaqələndirilir və linqvopoetik yüklü hesab edilə bilər. Beləliklə, nəzərdən keçirilən vahidlərin belə funksional-üslubi statusu tədqiq olunan materialın qeyri-fraqmentarlığı ilə birləşərək atributiv frazaların linqvopoetikasını tipoloji mövqedən öyrənməyə imkan verir.

Maraqlıdır ki, əsər üzərində işləyən zaman A.A.Lipqart sadə təsnifatdan kənara çıxmağa və təsnifatın əsas parametrləri məsələsini daha yüksək səviyyədə həll etməyə nail olmuşdur. Bu parametrləri "forma / məzmun / funksiya" triadasından müəyyən edərkən o, həm formal komponenti (bu səviyyədə təsvir olunan vahidlər arasında bəzi kiçik fərqlərlə, əsas oxşarlıqlar müşahidə olunurdu), həm də sözlərin spesifik semantik xüsusiyyətlərini istisna etdi.

Nəticədə təsnifat iki meyara görə - linqvopoetik əhəmiyyətindən (yəni özünü göstərən məzmun xassələrinin həcmindən) və atributiv ifadələrin linqvopoetik funksiyasından asılı olaraq aparılmışdır. Belə ki, atributiv söz birləşmələrinin yerinə yetirdiyi linqvopoetik funksiyadan asılı olaraq fərqləndirilməsi onların işlənməsinin ümumi konteksti ilə və bu konnotativ dil vahidlərinin linqvopoetik əhəmiyyətindəki fərqlərlə əlaqədar aparılır.

Linqvopoetik təhlildən əvvəl lingvostilisistik təhlil aparılır və bu təhlil zamanı "təsir funksiyasını həyata keçirən və... estetik effektin yaradılmasına töhfə verə bilən dil elementləri aşkar edilir" [7, s. 53]. Lakin elementin üslubi işarələnməsi onun lingvistik və poetik funksiyasının xarakteri haqqında heç nə demir: bunun üçün elementin mətnin ümumi məzmunu ilə əlaqəsini müəyyən etmək lazımdır [8, s. 62]. Beləliklə, söhbət əslində ondan gedir ki, əgər lingvostilisistik təhlil üslubi cəhətdən işarələnmiş elementlərin sadə "siyahısını" təqdim edərsə, linqvopoetik təhlil onları bu konkret mətnə nisbi əhəmiyyətinə uyğun olaraq müəyyən bir iyerarxiyaya düzmək, onun ideoloji mahiyyətini aşkara çıxarmaq məqsədi daşıyır. Linqvopoetik təhlilin üsulları linqvopoetik müqayisə (yəni, onların hər birində müəyyən formal elementin rolunu müəyyən etmək üçün tematik, funksional və üslub baxımından oxşar mətnlərin müqayisəsi) və linqvopoetik təbəqələşmədir (yəni, "məsələ ilə bağlı olanların müəyyən edilməsi"). dizayn, leksik-qrammatik quruluş və layların, üslub xüsusiyyətləri ilə birləşmiş, sanki bir açarda, vahid üslub dominant ətrafında yazılmışdır" [10, s. 76]. (Qeyd etmək lazımdır ki, elementlərin nisbi əhəmiyyətinin onların müəyyən bir sistemdəki mövqeyindən asılı olması fikri digər tədqiqatçılar arasında da

varanmışdır. Məsələn, İsveç üslubu üzrə tədqiqatçı Peter Hallberq özünün "Ədəbiyyat nəzəriyyəsi və stilistika" kitabında qeyd edir. Rene Velek və Ostin Uorren məşhur "Ədəbiyyat nəzəriyyəsi" əsərində yeni bir ikilik təklif etdilər: materiallar / quruluş.

Linqvopoetika sahəsində maraqlı tədqiqatlar Y.V.Flyagina tərəfindən də aparılmışdır. Linqvopoetikadan "orijinal mətnin üslub xüsusiyyətlərinin yeni konseptual materiala bir növ fokuslanmış proyeksiyası" kimi danışarkən, o, öz tədqiqatına əsaslanaraq belə nəticəyə gəlir ki, fərdi üslubun linqvistik xüsusiyyətlərinin minimum toplusu mövcuddur.

Bütün yuxarıda sadaladığımız tədqiqatlardan da məlum oldu ki, linqvopoetika filologiyanın elə bir sahəsidir ki, onun daxilində bədii mətndə işlənən üslubi işarələnməmiş dil vahidləri müəyyən ideya-bədii məzmunun ötürülməsi və estetik effekt yaratmaq üçün onların funksiyaları və müqayisəli əhəmiyyəti məsələsi ilə bağlı nəzərdən keçirilir.

Mətnin linqvopoetik tədqiqi sadəcə olaraq müəyyən üslub vasitələri və linqvistik vasitələri müəyyən etməyə deyil, bədii əsərin göstərdiyi estetik təsirin izahına yönəlir. Linqvopoetik tədqiqatlar zamanı müəyyən linqvistik elementlərin hansı rol oynadığı aydın olur.

Linqvopoetik tədqiqat üsulları arasında bədii mətnin təbəqələşməsi mühüm yer tutur. Stratifikasiya dedikdə, "tərkibinə, bədii-obrazına, leksik-qrammatik quruluşuna və üslub xüsusiyyətlərinə görə vahid olan təbəqələrin eyni açarda, "vahid stilistik dominant ətrafında" yazılmış kimi müəyyən edilməsi başa düşülür.

Ayındır ki, bütün mətnlər tematik və stilistik heterogenliyə görə fərqlənməyəcək. İstər-istəməz bir neçə mövzu ehtiva edən bir çox əsərlər, ümumiyyətlə, vahid üslubda yazıla bilər, ona görə də belə mətnlərə münasibətdə həm formal, həm də məzmun xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla hər hansı linqvopoetik təbəqələşmədən söhbət gedə bilməz. Bu cür tematik və stilistik heterogenliyin olmaması mətnin mənfi xüsusiyyəti deyil: bir çox əsərlər az-çox vahid üslubda yazılır və oxuculara böyük estetik təsir göstərir. Bu heterogenliyin müşahidə olunmadığı mətnlərin əhəmiyyətini qiymətləndirməmək olmaz. Linqvopoetik təbəqələşmə metodu özlüyündə dəyərə malikdir, çünki o bu və ya digər ədəbi-bədii yaradıcılıq əsərini daha yaxşı başa düşməyə, onda hər hansı bir əsərin mövcudluğunu görməyə imkan verir. Bununla yanaşı, metoddan müəllifin əsərinin bütövlükdə necə olduğu haqqında daha dolğun bir fikir yaratmaq üçün istifadə edilə bilər. Əgər onun yaradıcılığının bütün dövrü ərzində mətndə tematik və stilistik heterogenlik daim mövcuddursa və eyni zamanda mətnin təbəqələrə bölünməsi yollarında bəzi dəyişikliklər mümkündürsə, o zaman təbəqələrin bir təbəqə kimi istifadə edilməsindən danışmaq olar.

Nəticə. Linqvopoetika elminin tədqiqi tarixini araşdırarkən ayrı-ayrı alimlərin bu sahənin müxtəlif elmlərlə bağlı olduğu qənaətinə gəldiyini şahidi oluruq. Belə ki, tədqiqatçılar linqvopoetika elminə müxtəlif rakursdan yanaşsalar da bu sahənin dilçiliyin bir şöbəsi olduğunu və bədii əsəri müxtəlif parametrlərdən təhlil edilərkən daha dərin dərk edildiyini irəli sürdülər. Onların fikrincə linqvopoetika mahiyyətə ədəbi-bədii yaradıcılıq əsərlərini təhlil edən, filoloji fənlərin anlayış və kateqoriyaları özünəməxsus konseptual müstəvidə istifadə edən fənlərarası tədqiqat sahəsidir. Çünki bədii mətnin linqvopoetik tədqiqi mətnin ideya-bədii məzmununun çatdırılmasında və estetik effektin yaradılmasında üslubi işarələnməmiş dil vahidlərinin müqayisəli əhəmiyyətini və funksiyalarını müəyyən etməyə yönəlmişdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Виноградов В.В. Избранные труды. О языке художественной прозы. -М., 1980. -360 с.
2. Задорнова В.Я. Словесно-художественного произведения на разных языках как предмет лингвопоэтического исследования. Дисс. . докт. филол. наук. -М., 1992. – 479 с.
3. Липгарт А.А. Лингвопоэтическое исследование художественного текста: теория и практика. Дисс. . докт. филол. наук. - М., 1996. -656 с.
4. Липгарт А.А. Метаязык лингвистических исследований. // Терминоведение. 1994. - № 1. - С. 137-140
5. Липгарт А.А. Методы лингвопоэтического исследования. М., 1997. -220 с.
6. Липгарт А.А. О лингвопоэтическом анализе художественного текста // Студенческие научные доклады. Ч. III/ Лингвистика. М., 1992. - с. 3-8
7. Монтень М.Э. Опыт. -М., 1989. 429 с.
8. О принципах и методах лингвостилистического исследования / Под ред. О.С.Ахмановой. -М., 1966. 184 с.
9. Томашевский Б.В. Теория литературы (Поэтика). — М., 1925. 232 с.
10. Транквилл Гай Светоний. Жизнь двенадцати цезарей. М., 1987. -329 с.
11. Чаковская М.С. Взаимодействие стилистической научной и художественной литературы. -М., 1985. 159 с.
12. Щерба Л.В. Избранные работы по языкознанию и фонетике. Т. 1. Л., 1958. -182 с.
13. Щерба Л.В. Современный русский литературный язык. М., 1974. -347 с.
14. Alexandrova O., Ter-Minasova S. English Syntax (Colligation, Collocation and Discourse). М. 1987. – 187 p.
15. Riffaterre M. Stylistic Context // Word. 1960. - № 16. - p. 207-218.
16. Riffaterre M. Describing Poetic Structures: Two Approaches to Baudelaire's "Les Chats" // Yale French Studies. 1966. - № 36/37. - P. 200-242.
17. Roget P.M. The Thesaurus of English Words and Phrases. Lnd., -1993. -567 p.

Аçar sözlər: linqvopoetika, tədqiqat tarixi, mahiyyət, təhlil, tədqiqat, metod, dilçilik, estetik təsir, dərin qatlar

Ключевые слова: лингвопоэтика, история исследования, сущность, анализ, исследование, метод, лингвистика, эстетический эффект, глубокие слои

Key words: linguopoetics, research history, essence, analysis, research, method, linguistics, aesthetic effect, deep layers

Xülasə

Məqalədə müxtəlif alimlərin linqvopoetika ilə əlaqədar elmi görüşləri, tədqiqatları nəzərdən keçirilmişdir. Belə ki, alimlərin ortaq qənaətinə görə linqvopoetikanı bədii kontekstdə dil vahidlərinin xassələrini öyrənən filologiyanın bir sahəsi kimi müəyyən etmək olar. Başqa sözlə desək, linqvopoetikanın predmeti bədii əsərdə istifadə olunan dil vasitələrinin məcmusudur ki, onun köməyi ilə yazıçı öz ideya-bədii konsepsiyasını reallaşdırmaq üçün zəruri olan estetik təsirləri verir. Bildiyimiz kimi, estetik təsir təkcə əsərdə deyilənlərdən deyil, həm də onun necə deyilməsindən asılıdır. Linqvopoetik təhlilin

məqsədi bu və ya digər dil vahidinin müəllif tərəfindən ədəbi-bədii yaradıcılıq prosesinə necə cəlb olunduğunu, bu və ya digər sözlərin birləşməsinin necə formalaşmasına səbəb olduğunu dəqiq müəyyən etməkdir.

Место и сущность лингвопоэтики в языковой системе

Резюме

В статье рассмотрены научные встречи и исследования различных ученых, связанные с лингвопоэтикой. Итак, по общепринятому мнению ученых, лингвопоэтику можно определить как область филологии, изучающую свойства языковых единиц в художественном контексте. Иными словами, предметом лингвопоэтики является совокупность языковых средств, используемых в художественном произведении, с помощью которых писатель придает эстетические эффекты, необходимые для реализации своего идейно-художественного замысла. Как мы знаем, эстетический эффект зависит не только от того, что сказано в произведении, но и от того, как это сказано. Цель лингвопоэтического анализа – определить, как именно та или иная языковая единица участвует в процессе литературно-художественного творчества автора, как приводит к образованию то или иное сочетание слов.

The place and essence of linguopoetics in the linguistic system

Summary

In the article, the scientific meetings and researches of various scientists related to linguopoetics were reviewed. So, according to the common opinion of scientists, linguopoetics can be defined as a field of philology that studies the properties of language units in an artistic context. In other words, the subject of linguopoetics is a set of language tools used in an artistic work, with the help of which the writer gives the aesthetic effects necessary to realize his idea-artistic concept. As we know, the aesthetic effect depends not only on what is said in the work, but also on how it is said. The goal of linguopoetic analysis is to determine exactly how this or that language unit is involved in the process of literary and artistic creativity by the author, how this or that combination of words leads to formation.

RƏYÇİ: dos. S.Abbasova